

N. A.

Dhenudan vidhi

धनुर्दत्त पत्र

Sanskrit-

Paper - Handwritten

N. A. (very old)

16 Folio (Folio No. 1 missing)

11.2" x 3.6"

Incomplete

Handwritten text in the top right corner, possibly a date or page number, including the word "मार्ग" (Marg).

Handwritten text in the bottom left corner, possibly a title or subject, including the word "गणित" (Ganit).

लयेत्तगाप्राश्नु... ॥ १॥ एणकाजितं कृत्वा निनां ॥ प्राश्नुखी ॥
 शिरसी ॥ तदन्तरेण व... ॥ ३॥ उत्तमायुधेनः स्यात्... ॥ भारवतुष्टयं ॥ वत्संभारेण ॥ वि
 धीत भाराभ्यामभ्यमात्मता ॥ ८॥ अर्द्धभारेण वत्सः स्याद्गृहचिन्तानुसारतः ॥ भारः परिभाषायां धिः ॥
 ख्यातः ॥ गृहचिन्तानुसारत इति इयमुत्तममध्यमादिकल्पनातिजचिन्तानुसारतः कर्तव्येत्यर्थः ॥
 धेनुवत्सो वृता स्योतौ सितसूत्रावरावृता ॥ ९॥ शुक्रिकर्णाविकृष्टादौ शुचिमुक्ताफलेहणौ ॥
 सितसूत्रसिरालौतौ सितकंदलकंदले ॥ ताम्रगुडकट्टिौतौ सितचामररोमकौ ॥ गुडकंकर्क
 त्पदेशः ॥ चिद्रमभ्रयुगोपेतौ नवनीतस्रगवितौ ॥ ११॥ हौमपुद्गौकां स्यदेहाविंदनीलकतार

धेनु १ को॥ सुवर्णशृंगाभरणैराजतः खरसंयुतो॥ २२॥ नानामयफलैर्दत्तैर्घृणगंधकरंडको॥ अत्र
 च सारतः प्रमाणतश्च फलविशेष इति॥ यथाशक्ति सुवर्णशृंगादित्वमवधेयं॥ इत्येवं रचयित्वा
 तु धूपदीपैरगार्घ्ययेत्॥ २३॥ ॥ अथा मंत्राणामंत्रः॥ ॥ यालक्ष्मीः सर्वभूतानां याचदेवैस्त्ववस्थि
 ता॥ धेनु रूपेणासा देवी मम पापं ह्यपोह तु॥ देशस्था या च रुद्राणी शंकरस्य सदा प्रिया॥ धेनु रूपे
 तु विप्रोर्वक्षसि यालक्ष्मीः स्वाहा याच विभावसे॥ चंद्रार्कशक्रशक्ति यधितु र्पास्त्राशि
 चतुर्मुखस्य यालक्ष्मीर्घालक्ष्मीर्दत्तदस्य च॥ लक्ष्मीर्घालोकपालनां सा धेनुर्वरदास्त्रमे॥ सुधा
 पितृसुखानां स्वाहा यद्रुजां तया॥ सर्वपापहरा धेनु सस्मादां तिप्रयद्धमे॥ एवमा मंत्रं तं धेनुं १

ब्राह्मणाद्यनिवेदयेत् ॥ ॥ अथैषदानवाक्यप्रयोगः ॥ ॥ अद्येत्यादिमासेपक्षेतिथौ च ॥ गोत्राय अमु
 कशर्मणो ब्राह्मणाय तुल्यं इमां गुडधेनुं यथोक्तं सर्वोपकरणान्तेन यथोक्तं वाक्पुत्रवत्सहितं विष्णुदे
 वतां अमुकसंगोत्रो हे अमुकशर्मा हं यथोक्तं कामाक्षस्त्यमहं संप्रददामि ॥ नममेति ॥ एतद्गुडधेनुः शान
 प्रतिष्ठासिद्ध्यर्थं हिरण्यं दत्त्वा तु भ्यं संप्रददामि मेति ॥ दत्त्वा तु निष्कशतं पार्श्वे तथा दिनापारं नाया
 यामुक्तां ब्राह्मणाय स्रजं उद्धदेशं प्रतिगृह्य स्वस्ति कुर्यात् ॥ विधानं मिह धेनुना सर्वसामिह पद्यते ॥
 सर्वसामं प्रत्यक्षधेनुच्यति रिक्ता नामित्यवगंतव्यं ॥ तथा ॥ एतदेव विधानं स्यात् एवापकराः स्मृताः
 मंत्रावाहनसंयुक्ताः सदा पर्वणि पर्वणि ॥ यथा अहं प्रदातव्या भुक्तिमुक्तिफलप्रदा ॥ अथैष यज्ञ

धेनु
३

फलदाः सर्वपापहराः शुभाः॥ अयने विष्णवे तु गोप्ये च तीपाते श्रवा सुतः॥ अडधे च दयो देया
देया उपरागा दिपर्वसु॥ अत्र च तादि धेनु पुत्रद्वयपरिमाणमपि गुडधेनु क्तमेव॥ विधानं तद्वधेनु
नां सर्वा सामपि पद्यात इति सामायेनातिदेशात्॥ कुंभः सुद्वधेनुना मितरा सां तु राशय इति
भारतनुष्टयादि परिमितस्य द्वद्वयस्य कुंभाधारतया व्यवस्थापन प्रकारात्॥ प्रकारात्तु राभि
प्रायेण तिकल्पसूः॥ दानविधिवाक्येन तु पलसहस्रपरिमाणः कुंभ इति निर्णीतं॥ केचित् राप्र
लाधिकानि पंचपलशतानि कुंभमाहुः॥ तद्यप्यलक्ष्यं तु प्रसूतिमित्तरि नापरितापया प्रदर्शितं॥ ततश्च यथाधि
कारं व्यवस्थेति इति पुराणोपपत्तिः॥ प्रथमा गुडधेनुः सारिमादिकमतिधाय सप्तमी नवराधेनु स्कंद धिधेनु आष्टमी॥

३

^{स्य}
 नवमीतिलतेतुः प्रोक्ता तथापरा ॥ रत्नेष्टाये महर्षय इति क्वचित्पाठः ॥ कुंभास्फुरसां धेनुनां डोणे
 नेवहिराशयः ॥ सर्वाः समफलाः प्रोक्ता मधुमोतमकनीयसीः ॥ अशक्तितायाश्चेष्टदरिद्रस्य वतु
 गुणा ॥ कश्चासासेश्वराणां तु दरिद्राणां स होतमाः ॥ एतैरेव विधानं स्यात्सर्वशश्वराणां तुः ॥ इराणां
 स होतमाः ॥ एतदेव विधानं स्यात्सर्वशश्वराणां तुः ॥ एतदेव विधानं स्यात्सर्वशश्वराणां तुः ॥ इराणां
 कयां तु तथा माद्या युगादिषु च पर्वसु ॥ समुपोष्य नरो दद्यात्सप्तम्यं पुदिनैरवेः ॥ दिनत्रयं तदा होरा
 याति विहोः परंपदं ॥ इह लोकेऽपि सौभाग्यमायुरारोग्यमेव च ॥ वैश्वल्लोकमाप्नोति मरणास्मर
 रां हरेः ॥ दशार्बुदसहस्राणि दशचाष्टौ च धर्मवित्त ॥ न शेषकडः खमाप्नोति योग्यं सायते न च ॥

वेनु
४

॥ ॥ इति गुडधेवादिदानविधिः ॥ १॥ ॥ अथ तिलधेवदानं ॥ ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ ॥ वसिष्ठ उवाच
॥ ॥ तिलधेवमुपवक्ष्यामि केशव प्रीणनायक ॥ दत्तामवतिर्यस्याश्चतरेद्विधिरुत्तमः ॥ यो दत्त्वा व
ह्महागोव्रः पितृव्ये गुरुतलागः ॥ अगारदोही गरदः सर्वपापयुतोऽपि वा ॥ महापातकमुक्तश्चापपा
तकैः ॥ मुच्येत ह्यविलेः पापैर्विष्णुर्लोकं च गच्छति ॥ अत्रुलिप्ते महीष्ट्रे वसाजिनकुशाक्षते ॥ धनुं
तिलमंथी कृत्वा सर्वरत्ने रत्नं कृतं ॥ धेनुं देहेन कुर्वीत आढेकेन च वत्सकं ॥ सुवर्णं चंद्रं ॥ परबु
रीं गंधघ्राणावतीतया ॥ कुर्याच्च शर्करा जिह्वा गुडास्पामविकं वला ॥ इक्षुपादांतामृष्टं चांशुवि
मुक्ताफलैश्च ॥ प्रशस्तं च अश्वत्थं फलदंतवती शुभा ॥ सुहृदमपुष्पां कुर्वीत नवनीतं सनातिता ॥

राम
४

स्थितवस्त्रशिरालांचसितसर्पपशेमिकां। फलेर्मनोहरैर्मह्यैर्मणिमुक्ताफलाद्वितां॥ सितवस्त्र
युगाह्वनाद्यंभरणभूषितां॥ इदं संपन्नं कृत्वा शुद्धासमवितः॥ कां स्थापयेदहं नादत्वा
केशवः प्रीयतामिति॥ यालक्ष्मीः हस्तं॥ देहस्थाः हेतुविघ्नेर्वत्सस्तु श्रिये। चतुर्मुखस्य वरदाक्ष
मे सुधात्ववरदाक्षमे॥ ब्रह्मप्रणेतृव्यं मंत्रः॥ तिलाञ्जलिं देवता निर्मितां चैव हंगोसेवे॥ ब्रह्मणा त
न्मयी धेज्ज्वला प्रीणा तु केशवमिति॥ नतः प्रदक्षिणं कृत्वा पूजयित्वा प्रणम्य च॥ सदक्षिणामथाव
त्संदत्ते मुक्ता विसर्जयेत्॥ अनेन विधिना देवा तिलधेनुं नराधिप॥ सर्वपापविनिर्मुक्तः परंब्रह्मा
धिगच्छति॥ पञ्चशुक्लातिविधिबद्धीयमानां प्रसादयेत्॥ दीयमानां प्रपश्यंतिये च संहृष्टमानसाः॥

धेनु- नयशेषात्निर्मुक्ताः प्रयंति परमांतिं ॥ प्रशांताय सुशीलाय वेदव्यासराय च ॥ धेनुं तिलमयी
 ५ दत्त्वा नाशेति कृतकृतिविराचय सिलाहार सिलधेनुप्रदो भवेत् ॥ एकाहमथ तान तितज्जातेना
 नरात्मना ॥ दानादि शुद्धपापस्य तस्य पुण्यवतो नृप ॥ चांद्रायणादथ अधिककथितं तिलभक्षणां ॥
 इति तिलधेनुदानविधिः ॥ ॥ ३ ॥ अथ धेनुतथेनुः ॥ ॥ वसिष्ठ उवाच ॥ ॥ तिलाभावे तत्रादद्यात्तथेनुं
 प्रयत्नतः ॥ येन भूपविधानेनार्चनदिहेकमनाः शृणु ॥ वासुदेवं जगन्नाथं च तद्दीराभिषेचनात् ॥
 संयुज्य पूर्ववत्पुष्पैर्गंधधूपामिदिभिर्नरैः ॥ आहारेणापि तेनाम्राश्च भिषूयन्तां चिषं ॥ चतुर्भिः
 जगन्नाथदेवाय नम इति श्रुतिः ॥ गद्यस्य सर्पिषः कुंभं पुष्पमालादिभूषितं ॥ कांस्यापि ध्यानसंसु

राम
 ५

तंसितवस्रयुगेनच॥हिरण्यगर्भसहितंमणिचिह्नममोक्तिकैः॥अत्रपलसहअपरिमाणःकुंभः॥
 द्वादशपलाधिकपंचपलशतानीतिकेचित्॥तदेतत्परिमाणायुपवर्णितं॥कांस्यापिधानसहि
 तकास्यपात्रपिहितं॥हिरण्यगर्भसहितंमध्यवर्तिनाहिरण्येनसहितमित्यर्थः॥मणिचिह्न
 ममोक्तिकैःसहितमित्यर्थः॥इत्थंष्टिमयातूपादात्रवुरात्रोपमयास्रया॥सौवर्णोचाक्षिणीकु
 र्याद्धृगोचाहकाष्टजे॥अत्रसुवर्णोदेरचचित्तसंख्यतयायथाशक्तिविधानं॥सप्तधान्यमध्येपाशु
 र्हिमंनर्वैकंवले॥कुर्यात्तुष्टरकर्पूरेर्वाणेफलमयास्रनात्र॥तच्चवर्कुर्याजिह्वागुडह्रीरमयेव
 र्वं॥यत्रोद्योतकोशेयंतुरुष्कःसिक्कः॥द्वौमसुत्रेणालांगूलरोमाणिस्तसर्वधैः॥तामुपात्रम

धेनु यंष्टुं कुर्याच्छाह समवितः॥ इदं कश्चन पांसं कल्पयन् चतुर्धेनुं नराधिप॥ तद्वत्कल्पनया विद्वान् च
 ५६ न तत्संप्रकल्पयेत्॥ तद्धेनुवत्तु रष्टंगं दिशुक्तमित्यर्थः॥ सच धेनोश्चतुर्लोकानां कर्तृव्याः॥ तं
 च निष्प्रमहाभागं मतसैव दृष्टार्थिषु॥ कल्पयित्वा तत्तत्समे प्रयतः प्रतिपादयेत्॥ एतां ममोप
 काराय द्वा द्वौ ज्ञेयौ मम॥ प्रीयतां मम देवेश॥ दृष्टार्थिः पुरुषोत्तम॥ इत्युदाहृत्या विप्राय
 दया द्वौ तु नराधिप॥ ॥ स्कंदपुराणे त्वयं मंत्रः॥ द्युतं गावः॥ प्रसूयंते द्युतं भूम्या प्रतिष्ठितं॥ द्युतं म
 मिन्द्रदेवाश्च द्युतं मम संपदीयतां॥ विश्वामित्रः द्युतं मिन्द्रतंसौ मम सन्मयाः सर्वदेवताः॥ द्युतधेनुं राम
 प्रदानेन सर्वास्तस्य तिदेवताः॥ द्युतरत्नसुवर्णां तां सम्यक् कल्पनया ततां॥ दत्तेकरात्रं स्थित्वा ५६

तुङ्गताहारो नराधिपः सुद्यते सर्वपापेभ्यः सुश्रावणफलं शुचिं तद्दीखन् नद्यो यत्र पायस
 कर्दमांतेषु लोकेषु सपर्योषं प्रजायते ॥ विनुरर्हं तयेत्यत्र उरुषां सस्योपेयम् ॥ तं स्रिष्टुं पला
 केषु सनयत्यस्य कलमः ॥ सक्तमानमियं बुद्धिः कश्चित् नृपसत्तमा विष्कला कंनरायांति निध
 फ्रा माद्यत धेनुदाः ॥ धृतमग्निर्द्वितो सस्रन्मयाः सर्वदेवताः ॥ पप्र दत्ता दत्ता रत्नं रत्नं रत्नं देवताः ॥
 पंचसुवर्णमंत्रदक्षिणा ॥ अत्र कंदहिरोत्तमस्य यथा शक्तिविहितत्वात् ॥ ॥ इति विष्णुधर्मो
 को धृतधेनुप्रवृत्त्या मिदानविधिः ॥ ४॥ ॥ अथ जलधेनुदानविधिः ॥ ॥ वसिष्ठ उवाच ॥ ॥ ज
 लधेनुं प्रवृत्त्या मिधीयते दत्तया यथा देवदेवो हृषीकेशः सर्वेशः सर्वभावनः ॥ जलकुंभं न

धेनु० रद्यावृषुवर्णरजाताचितं॥रत्नगर्लसशेषेस्तुग्रास्येद्वीयेःसमचितं॥सितवस्त्रयुगकृन्नं दुर्वा पलवशे
 भितं॥कुष्ठमांसीसुरेशीरद्यालकामलके युतं॥सितवस्त्रप्रियांगुपत्रसहितं सितवस्त्रोपवीतनं॥सु
 वृचं स उणतर्कंदर्भविष्टरसंयुतं॥चतुर्भिः संवृतं भूपतिलपात्रे श्रुतिदिशं॥स्थगितं दक्षिणात्रेण पृथक्
 द्रवता सुभे॥उपोषितः समस्यर्चा वा सुदेवं जले श्वरं॥पुष्पधूपोपहारैस्तु यथाविभवमादृतं॥संक
 ल्पजलधेनुं च कुंभतमभिपूज्य च॥पूजयेद्दत्तकं तद्धृतं कृतं जलमयं बुधः॥एवं संपूज्य गोविंदं ज
 लधेनुं संपोष्य च॥सितवस्त्रधरः प्राज्ञो वीजरागो विमत्सरः॥दद्यात्तद्विजायराजेंद्रं श्रीत्पर्थं जलशाय
 यितं॥जलशायी जगाद्योनिः श्रीमंताममकेशवः॥इति चोच्चार्य भूतायुषिषाय प्रतियाद्यतां॥सुपक्व

अशानदृश्यां पमहेरा वसतः परं॥ जलकुंभवित्वादि॥ कुंभोत्रकलशः॥ सुवर्ण रजतयोरनियतपरि
 माणा तथा यथा शक्तिविधाने॥ पंचरत्नानि परिभाषाया मुक्ता नि॥ अथ यद्यपि सामाद्ये नोपदेशः॥ त
 द्वापि तत्सामाद्यादितरेषु तथात्वमिति न्यायादितर्ये नुवदविरुद्धधर्मा नुष्ठानं वेदितव्यं॥ ततश्च पु
 नरं स्थिष्टं गाढकृति त्वं रजतस्य रुराकृतित्वं तिलपात्राणां ताम्रपात्रमयं दधिपात्रं स्पकां स्पणत्रयं त्वं
 चतुसंधेयं॥ तथा धात्र्या निपाश्वृद्धये॥ कुष्ठादी निष्ठास्येण देशे प्रियं गुपत्रं अवणा यज्ञोपवीतं शिर
 सं॥ स्थाने स्थापयेत्॥ वत्सोपि चतुर्थं शो नधे नुवकार्यः क्वचिद्बु॥ पूजयेद्दत्तमकंत हृदंतं चतुसंधं
 धइति यागतर॥ चतुर्जलयो विकलेषु वगम्यते॥ दानवा कपलु पूर्ववत्॥ दक्षिणा च त्रयथा शक्ति नुव

धेनु
७

र्णमिति॥ अनेन विधिना दत्वा जलधेनु नराधिप॥ सर्वाङ्गा मानवा प्रेति ये दिव्या ये च मातृणाः॥ शरी
राग्न्यमावाधाः प्रथमः सार्वकामिकाः॥ चरणं भवति दत्त्वा योजलधेनूनां संशयः॥ ॥ इति विष्णुध
र्मोक्तो जलधेनुदानविधिः॥ ५॥ ॥ अथ त्नीरधेनुदानं॥ ॥ विनीताश्च उवाच॥ ॥ त्नीरधेनुप्रवक्ष्या
मितां निशाम्य नराधिप॥ अनुलिप्तं महीष्टं गोमये न नरोत्तम॥ गोचर्म मानवानेन कुशानां स्त्री
र्मैः सर्वतः॥ तत्रोपरि महाराज न्यसेद्वृक्षाजिनं वधः॥ तत्रोपरि कुण्डलीकां गोमये न कृता मणिवी
रकुंभं ततः स्थाप्य चतुर्थांशेन वत्सकं॥ सुवर्णमुखं शृङ्गा शिचंदनागरुका निखीय प्रक्षपत्रश्च राम
वरुणं निलयात्रोपरि च सेत्॥ मुखं युग्मं लिङ्गा शर्करया तथा॥ फलप्रशस्तदंता च मुक्ताफलम

राम
७

ये ह्येताः ॥ इक्ष्वाकुपादादभिरामासितकंचलकंचलाः ॥ ताम्रपृष्ठाकांस्थे दोहा पट्टस्थमयंतथा ॥ पुच्छं च
 नृपशर्मूलनवनीतमयस्रजाः ॥ स्वर्णशृंगारौ प्यसुरा पंचरत्नमयाभुवि ॥ चत्वारितिलपात्राणि च
 नुर्दिक्ष्विष्ठापयेत् ॥ सप्तवीही नूयमायुक्तो दिक्षु सर्वा सुश्रद्धयेत् ॥ एवमक्षरासंयुक्तां हीरधेनुं प्र
 कल्पयेत् ॥ आद्याद्यलंकृतं कृत्वा मुद्रिका करिमात्रकैः ॥ पादकोणान हृदयं दत्वा दानं समर्पयेत् ॥
 अनेनैव तु मंत्रेण हीरधेनुं प्रकल्पयेत् ॥ यालक्ष्मीः सर्वभूतानां मित्रा दिनरं प्रभावः ॥ अथायश्चेति मं
 त्रेण हीरधेनुं प्रसादयेत् ॥ गृह्णामि त्वं देवि भक्त्या ग्राहको मंत्रमुच्चरेत् ॥ ऐवं धेनुं प्रदत्वा च हीराहा
 रो दिनं चरेत् ॥ त्रिरात्रं रुपयो भक्तो ब्राह्मणो राजसत्तमा दीयमानो प्रयश्मंति ते यांति परमां गतिं ॥ एता

धेनु.

८

हे मम मेहसेना शतेनाश्रुशक्तिः॥ शतार्द्धमश्रुवाप्यर्द्धतत्र कार्यं यथेच्छम्॥ दत्ताधेनुमहाराजश्रु
गुणतस्यापितत्फलं॥ दिव्यवर्षमहसंतु रुद्रलोके महीयते॥ पितृपितामहेः सार्द्धं ब्राह्मणो भवनं व्रजे
त॥ दिव्यं विमानमानुषो दिव्यगंधाबुलेपनः॥ क्रीडित्वा सुचिरं कालं विष्कलोक्तं स गच्छति॥ द्वादशा
दित्यसंकाशैर्विमानैर्वरसंडितैः॥ गीतवादित्रनिर्घोषैरश्वरो गणसेवितैः॥ तत्रोपविष्टो सौराजवि
क्लप्तायुज्जतां व्रजेत॥ यद्वदंशुशक्त्या द्वावनरुपे द्वाभक्तिनावतः॥ सर्वणपविनिर्मुक्तो विष्कलोक्तं स
गच्छति॥ ॥ इति श्री स्कंदे पुराणेः क्षीरधेनुदानविधिः॥ द्वा॥ ॥ अथ दधिधेनुदानं॥ ॥ विनीताशुद
धिधेनेना महाभागविधानं शृणु संश्रुतं॥ अनुलिखे महीभागो गोमयेन नराधिप॥ गोवर्त्ममात्रं तु पुनः

राम
८

पुष्पप्रकरसंयुतं॥कुशैराक्षीर्यवसुधांकृत्वाजिनकृतातासरां॥दधिकंमंचमंस्थाप्यसप्तधान्यस्यचोप
 सिचतुर्यंशेनवत्संतुसोवर्णमुखसंयुतं॥प्रशस्तपत्रश्रवणाभुक्ताफलसंयुतं॥चंदनागरुशृंगाचमु
 खंवेगंधमालिका॥जिह्वाशर्कराजनुवारांश्रीखंडकंतथा॥धर्माष्टंगीरेष्वरवुरांनवनीतस्रनावितं
 दक्षपादोसुसंस्कृत्यसर्वाभरणभूषितं॥आद्याद्यवस्रयुग्मेनपुष्पगंधैस्तुजितावाह्यह्यणायकुलीना
 यसाध्रुवहायधीमत॥समाधिप्रमयुक्ताघतादृशायप्रदापयेत्॥पुढदेशोपविष्टायमुद्रिकाकर्णमा
 त्रकेः॥पादुकोपानहोद्वंदत्वामंत्रमनुस्मरन्॥दधिका इतिमंत्रेणादधिधेनुंप्रदापयेत्॥एवंद
 धिमयीधेनुंदत्वा राजर्षिसत्तम॥एकहारेदिनंतिथेदद्याच्चतुपनंदन॥जयमानोवसेद्राजत्रिदि

धेनु नं अद्विजोत्तमः दीयमानं प्रपश्यंति तैः प्रियं तिपरंगतिं ॥ दशपूर्वाद्दशपरानात्मानं चैव विंश
 क्र॥ शिल्पलोकमवाप्नोति यावदाहूतं संप्रवृत्तं ॥ दानादाता च दापकश्चैव तेयांति परमांगतिं ॥ यत्र म
 धुवहानद्यो यत्र पायसकर्दमाः ॥ य इष्टं कुर्यात्तस्य श्रावयेद्वापि मानवः ॥ सोऽश्मेधफलं प्राप्य वि
 ल्लोकं स गच्छति ॥ ॥ इति स्कंदपुराणे कौदधिधेनुदानविधिः ॥ ७॥ ॥ अथ मधुधेनुदानं ॥
 मधुधेनुं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशिनीं ॥ अनुलिप्ते मही पृष्ठे कृत्वा जिने कुशोत्तरे ॥ धेनुं महामयी
 कृत्वा संपूर्णं चरुं पूरिता ॥ तद्वच्चतुर्भागे नवत्सकं परिकल्पयेत् ॥ सौवर्णं तु मुखं कृत्वा शृंगं शय
 गरुचंदनं ॥ पृष्ठं ताम्रं मयंतस्याः पुच्छं सूत्रमपंतथा ॥ पादाश्चिह्नमयाः कार्याः क्षितिकं वलकं वला ॥

राम
 १०

सुखं गुणमयं कृत्वा जिह्वा शार्करया विज्ञा ॥ ^नमौक्तिकं नयने तस्या दंताः कलामया स्मृताः ॥ दर्मशिम
 धरादिधीशेण्यशु रविभूषिता ॥ प्रशस्यते अवगानवनी तमयस्रती ॥ सर्वतद्वगसंयुक्ता सप्तधा चानिदा
 पयेत् ॥ चत्वारि तिलपात्राणि चतुर्दिक् च विचयेत् ॥ आद्याद्यवस्रयुगे मनस्यंता भरणभूषिता ॥ का
 स्मोपदोहनी दद्याद्गंधउष्यै कुरुजितं ॥ अथने विषुवे उष्येद्यती पाते दिनद्वये ॥ संक्रांता युपरपा
 च सर्वकालमहं द्विजः ॥ द्रव्यं ब्राह्मसंपत्तिर्दृष्टमाने तुदापयेत् ॥ ब्रह्मणा यद्विज्ञाय श्रेयस्त्रिधा यजुदु
 विने ॥ आर्यावर्तसमुत्पन्ने वेदे वेदांग पारगे ॥ तादृशाय ब्रह्म तव्या मधुधेनुर्नरोत्तम ॥ उद्धेदेशोप
 विज्ञाय गंधउष्यादि पूजितं ॥ आद्याद्यवस्रयुगे मनसु द्विकंकमत्रिका ॥ सुशक्त्या दद्वि र्णादत्वा वि

धेनु

११

त्रणाद्यविवर्जितं॥ उदकं पूर्वतु कर्तव्यं पश्चाद्दानं समर्पयेत्॥ रसज्ञा सर्वदेवानां सर्वभूतहिते
 रता॥ घीयतां पितृदेवाश्च मधुधेनो नमोऽस्मै॥ एवमुच्चार्यतां धेनुधेनुं ब्राह्मणाय निवेदयेत्॥
 अहं गृह्णामित्वा देविकुतुंबार्थं विशेषतः॥ ॥ कामं कामदधे कामान्मधुधेनो नमोऽस्मै॥ म
 धुवतीति॥ मंत्रेण प्रदाप्यायत्नचेतसां दत्त्वा धेनुं महा राजह्वयिको घानहो तथा॥ एवं यः कुरुते
 भक्त्या मधुधेनुं तस्य धिप॥ दत्त्वा दानं माघसेतमधुना च दितं नयेत्॥ ब्राह्मणोऽपि त्रिरात्रं तु म
 धुपाय संयुतः॥ एवं कृते तु यत्पुण्यं तन्निर्वोधनराधिप॥ यत्र न हस्तुं बहानद्यो यत्र पायसक
 र्दमाः॥ रुषयोऽसुनयः सिद्धास्तत्र गच्छन्ति धेनुदाः॥ तत्र भोगाश्च यन्नेते ब्रह्मलोके सतिष्ठति॥

राम
११

क्रीडित्वा सुखं कालं पुनर्भर्तुमुपागताः ॥ समुक्ता विपुला नृभोगान् विष्णुलोकं च गच्छति ॥ दश
 पूर्वा दृशा परानात्मानं चैक विंशकं ॥ नयेत विष्णुसाये ज्यमधुधेनुसमादत्तः ॥ यद्वदंश्चरन्त्या इत्थं
 आवयेद्वापि मानवः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तो विष्णुलोकं संगच्छति ॥ ॥ इति स्कंद पुराणे ७ मन्वन्तरे
 दानविधिः ॥ ॥ अथ रसधेनुदानं ॥ ॥ विनीता श्रुत्वा च ॥ ॥ रसाधेनुं मूढा राजकथया मिसमा
 सतः ॥ श्रुत्वा लिप्ते मही पृष्ठे कृष्णजितकुशो वरेण रसस्य च दंशजन्मपूरी मैत्र स्पृश ॥ तद्वत्संकल्पयेत्
 श्रुत्वा शेषानवत्मकं ॥ इक्षुदं इमयाः पादाराजत खुरसंयुता ॥ सुवर्णशृंगा भरणा वस्त्रपुद्गाव
 तस्तनी ॥ पुष्पकं वल संयुक्ता शर्करा मुखजिह्विका ॥ दंताः फलमया स्रग्पाः ॥ दृष्ट्वा स मयं तथ ॥

धेनु.
१२

उष्णारोमातुराजं दुग्धाफलकृतेक्षणा ॥ सप्तव्रीहिसमा युक्ता चतुर्दिक् सदीपिका ॥ सर्वोर्ध्वोपस्कृत
संयुक्ता सर्वगंधविभूषिता ॥ चत्वारितिलपात्राणि चतुर्दिक् निवेशयेत् ॥ ब्राह्मणे वेदविद्वेष्टे
वियाहितामये ॥ पुराणां द्वे विशेषेण सा कचक्षा पथी मते ॥ तादृशाय प्रदातव्यारसध्वेनः कुटुंबिते
दाता स्वर्गं मवाप्नोति सर्वपापविवर्जितः ॥ दाता वज्राहको वापि एकाहो रसभोजनः ॥ सोऽप्रपानं
सर्वत्र स्पृश सर्वकृतुफलं लभेत् ॥ दीयमानो तु योऽपश्यति ते याति परमां गतिं ॥ धेनुतु पूजयित्वा गे
धधूपत्पूजादिभिः ॥ पूर्वोक्ता ये च मंत्राश्च ता नेव प्रयतः स्मरेत् ॥ एवमुच्चारयित्वा तु दीयते वैद्विजो राम
तमे ॥ दशपूर्वांश्च रांश्चैव सप्तमानं चैकविंशकं ॥ नयेत्त परमं स्यात्तं प्रसादात्पतते पुनः ॥ एषांते १२

काम्यसातद्वदसंप्रकुर्वीतवनुर्था शोभमानवः इत्युक्तुपदिष्टं ननु चतुर्थं शोभनं

कथितं ताराजन्मसधे^{ननु} उन्नमादरस्ववमहागजपापं लोकानवाहृदियद्वदं पदातनितं संश्रुताया द्वायतक्रितः। सर्वपाप
विनिर्मुक्तो विष्णुसायुमतो प्रजगत्॥ इति श्री स्कंदः रसधेनु रानविधिः॥ ८॥ अथ शर्कराधेनु रानं विनीताश्च उवाच॥ तद्वच्च
शर्कराधेनुं शृणु राजन्नुद्यथा र्थतः॥ अनुलिप्ते मही पृष्ठे कृष्णाजिने कुशोत्तरे॥ धेनुः शर्कराया राजज्यत्र
सदभारचतुष्टयं॥ उत्तमा कथ्यते सहिष्णुर्था शोभनतत्सकः॥ तद्वर्द्धं मद्यमाप्नोता चतुर्था शोभनतत्सकः।
अशक्ता कारयेद्धेनुं यथात्मानं नृपि ज्येता॥ सर्ववीजानि संस्थाप्य चतुर्दिक्षु समंततः॥ सौवर्ण्यमुख
शृंगाणि मौक्तिकैर्नयनानि च॥ गुडेन च मुखं कार्यं जिह्वा पिष्टमयी तथा कवली पिष्टमयी कंठभरणा
भूषिता॥ इक्षुपादारौ प्यासुरा नवनीतमयस्रना॥ प्रसृष्टं शोभनं श्रवणासितचामरभूषिता॥ पंचरत्नसमायु

इह विधन संयुक्ता वस्त्रेणाच्छादितोपरि। गंधपुष्पै रत्नैश्च ब्राह्मणाय नमो विदधे ॥

धेनु- १३ क्तादर्भरोमसमवृत्ता ॥ कांक्षोपदो हनासम्यगो धपुष्पैः समवृत्ता ॥ श्रोत्रिया यदरिदायसाधकवृत्ता
दिव्यवर्षसहस्रतुसद्वलोकियधीमते ॥ वेदवेदांगविदुषे विशे षेणाग्रिहोत्रिणा ॥ अतस्तूयवेदात्
व्यातमस्मरयुतावै ॥ अयनेविषुवे पुण्ये चारी पाते च प्रमुखवर्षकालेषु यद्व्यापिदापयेत्। स
त्यात्रंतु द्विजं दृष्ट्वा स्वागतं श्रोत्रिये गृहे तादृशा यप्रदातव्या पुलदेशे विनिवेदयेत् ॥ सत्पात्रं नु द्विजं
दृष्ट्वा स्वागतं श्रोत्रियं गृहे तादृशाय प्रदातव्या पुलदेशे निवेदयेत् ॥ पूर्वामुखवर्षे तोदात्ता अथवा
नु उदङ्मुखः ॥ धेनु पूर्वामुखी कृत्वा तत्प्रमुखरतो न्यासेत् ॥ दानकाले तुर्यमत्रास्त्रान्यदित्वा समर्च
येत् ॥ आच्छाद्यैव विप्रं मुद्रिकाकारं नेष्टुकेः ॥ श्वश्रूणा दद्याद्गंधपुष्पसंवेदनं ॥ धेनुं स

पुराणे

राम

१३

मर्पयेत्तत्र मुरं वनविलो-येत। एकाहशर्कराहारे वा - निनंते ॥ सर्वपापहराधेनुः स
 र्वकामप्रदायिनी ॥ सर्वकामसमृद्धिप्रदं यत्तना-मशय ॥ दायमाना अपश्यति ते यानि परमागति
 दादृष्टृणा यद्गुह्या पठते वा ॥ मन्त्रनवः ॥ मुच्यते सर्वपापेभ्यो विष्कलोकं च गच्छति ॥ ॥ इति श्रीकुं
 दपुराणे शर्कराधेनुदानविधिः ॥ ५ ॥ ॥ अथ लवणाधेनुदानं ॥ ॥ शुद्धिश्चिर उवाच ॥ ॥ कृष्ण
 प्रमहाबाहो सर्वपापविशारद ॥ कथयस्व तु दानानां मुत्तमं यत्प्रकीर्तितं ॥ येन दत्तेन दत्तानि स
 र्वान्पापान्निवृत्तान् ॥ सर्वकामसमृद्धिश्च सर्वपापहृत् ॥ भवेत् ॥ प्रायश्चित्ते विप्रुद्धे च तन्मे कथयुव
 त ॥ ॥ कृष्ण उवाच ॥ ॥ शर्कराजस्रवक्ष्यामि लवणं स्पृहकल्पितं ॥ गोमयेना तु लिप्ते तु दर्भे संस्पृ

वेनु

१४

रसं स्थितं ॥ अविर्कं चर्मविद्यम्य पूर्वशा निमुखं स्थितं ॥ वस्त्रेणा छादितं कृत्वा धेनुं कुर्वीत मध्य
मात् ॥ आठकेनैव कुर्वीत वहुचिन्ता ल्पवानपि ॥ स्वर्गं शृंगी रोप्य गुरुं इक्ष्वापादां फलस्रनी ॥
कार्या शर्करया जिह्वागंधव्राणावती तथा ॥ समुद्रोदकजो शुक्लिकर्णे च परिवेषयेत् ॥ शृंगी
चंदनकाष्ठाभ्यां मौक्तिके चाक्षिणी शुभे ॥ कपोलौ सक्तुर्पिंडाभ्यां ययान्मस्य प्रदापयेत् ॥ शृंगी चंदनकाष्ठा
भ्यां मौक्तिके चाक्षिणी शुभे ॥ कंदलपट्टसूत्रेणा ग्रीवायां ह्यत्रिका तथा ॥ दृष्ट्वैताम्रपात्रं तु श्रुपाने गुड
पिंडकं ॥ लांगूलकं लं दद्यात् ॥ रसावृत्ती रप्रसेसात् ॥ योनिप्रदेशे चामकं सर्वतस्त फला वित ॥
एवं सम्पूज्य परिस्थाप्य लवणास्य कृतां चरां ॥ स्थापयेत्सकं वापि चतुर्भागेन मानवः ॥ एवं धेनुं सम

राम

१४

भर्ष्यवस्रमाल्यविभूषणेः स्वात्वादेवार्चनं कुर्याद्वाह्मणा नमिष्यन् च ॥ कृत्वा प्रदक्षिणां गां तु पुत्र
 भार्या समवित ॥ ब्राह्मणा य सुशीला य वृत्तयुक्ता ये वै वृष ॥ दद्यात्पार्थसुसर्वेषु मंत्रेणा तेन मानवाः
 जवरोत्तरसाः सर्वे लवणोऽसर्वदेतः ॥ सर्वदेवममद्येदे विलवणं ख्ये नमोऽस्तुये ॥ एवमुच्चार्य मंत्रं ते
 विप्राय प्रतिपादयेत् ॥ सम्यक् प्रदक्षिणां कृत्वा दक्षिणा सहिता वृष ॥ प्रदक्षिणा मही ते न कृता स
 वति भारत ॥ सर्वदाना निदत्ता नि सर्वतुल्य फलानि च ॥ सर्वमंत्राः सर्वरसाः सर्वमेव चराचरं ॥ यो
 भाग्यं च परावृद्धि शरीरेभ्यः संपदः तदप्राभवति दत्त्वा तु तस्मिन्ने च न संशयः ॥ स्वर्गं च निधत्तं वा सोऽप
 तदाहूत संलब्धं ॥ यत्तीर्णं किं वलं गलं लवणं रसेन कृत्वा फलं न वती मविचमं पृष्टे ॥ दत्त्वा हि

धेनुदानविधिः

धेनु
१५

ज्यायविधिवद्रसधेनुमेतालोकांगवांसकलसौरव्ययुतंप्रधानि ॥ इतिमविष्णुपुराणेकालव
 वरणाहोतवराधेनुदानविधिः ॥ इतिदशधेनुदाविनविधिः ॥ अथसुवर्णाधेनुदानं ॥
 तथावध्यात्वेवायुपुराणेगोतमः ॥ चतुर्विधानुयावध्याभवेद्वत्सवियोजनात् ॥ वक्ष्येत्तस्याः
 धनीकारंतत्त्वत्रुपनिबोधया ॥ हिरण्यमयथाशक्त्यसवत्साकारयेत्तद्वदं ॥ धेनुं पलेनपत्न्यच
 पादेनगुरुश्रवतीत्याधेनुंरौप्यरुंरत्नंतस्यावधेनियोजयेत् ॥ घटांगलेतिवक्षीयात् ॥ तेलकं
 सोमयोरपि ॥ अर्घ्यायेद्विनातानुनेवेद्यपाद्यसंभवेत् ॥ घटांगलेतिवक्षीयात् ॥ तिलकंचोभयो
 र्द्वयोकांश्चतथापू- नुगुडंलवणमेवच ॥ जीरकंचसुविस्तीर्णंशुष्यंचणमयेद्वदे ॥ धेनोरिकां

धि

राम
१५

प्रदातव्यं ब्राह्मणी श्री उचैव हि ॥ षडष्टौ दशावा दद्यात्तदनंतरमेव च ब्राह्मणं सर्वशः श्रार्थकृत् ॥
 लधर्मवेदिनं ॥ विद्याविनयसंपन्नं शांतं दानं जितं द्विगुणं ॥ अलोलुपं सर्वजनप्रियं कल्मषवर्जि-
 तं ॥ आद्वयमक्षयसंपूज्यवश्राद्यैर्गन्धपुष्पकैः ॥ तेनेव कारयेत्पूजामादृतो धेनुवत्सयोः ॥ हे-
 मं च कारयेत्तत्र समिदाज्यचतुर्कटं ॥ सोमैधेनुमिमं मंत्रं समुच्चार्य ततः पुनः ॥ प्राञ्जुरवाद्योप-
 विष्टाय दद्यात्स्वयमुदं द्युखं ॥ मंत्रेणानेन विधिवत्पुष्टे हस्ते निधाय च ॥ धेनुर्योगिरसः सत्र-
 वसिष्ठस्य सुरती च ॥ यादुहिताया तया भनारये च रुगास्तथा ॥ याश्च गावः प्रवर्तते वनेषु
 पवनेषु च ॥ श्रीणां तुताममसं द्यापुष्टे च प्रदाः सुखं ॥ अथ चतुर्दिवाराचमनिद्वेदं च संजतेः ॥

धेनु
१६

लंघ्यात्वं कलिवं ध्यात्वं कन्या प्रसन्न एव च ॥ तथैव मृतवत्सा त्वं दोषं मम चतुर्विधं च संत
सेने ॥ नानेन हरतु यासा कामदुःखान यथा ॥ ॥ दानमंत्रः ॥ ॥ एवं हत्वा उत्तदानं प्रणिपत्य वि
सर्जयेत् ॥ श्रुत्या श्रुतं पृथग् द्विद्वान् स्वयं भुंजीत भोजनं वा ॥ ॥ इति सुवर्णधेनुदानं ॥ ॥

राम
१६

